

Untilova O. E. The influence of melodic and temporal speech peculiarities on speaker's image creation.

The article deals with melodic and temporal speech peculiarities of British pop musicians and their influence on of speaker's image creation. The investigation is devoted to the representatives of British pop music as owing to their professional activity, create image that is transmitted to audience.

Keywords: *image, phonetic peculiarities, melodic and temporal characteristics, pop- culture.*

Чаус С. В.
Національний педагогічний університет
імені М. П. Драгоманова

МОВЛЕННЄВИЙ ЖАНР “ЗАХИСТ” У СУДОВОМУ ДИСКУРСІ (на матеріалі Нюрнберзького процесу)

У статті охарактеризовано мовленнєвий жанр “захист” у судовому дискурсі. Проаналізовано представлення державного захисту на прикладі судового мовлення адвокатів Нюрнберзького процесу.

Ключові слова: *мовленнєвий жанр, судове мовлення, представлення захисту, судові дебати.*

Мовлення захисту – це кульмінаційний момент участі адвоката у судовому процесі, важливий спосіб виконання ним своєї основної функції – виправдання підсудного шляхом переконливих доказів, що свідчать про невинуватість підзахисного та містять заперечення наявності складу злочину та винуватість підсудного.

Завершальним етапом участі адвоката в судовому процесі є його судове мовлення у дебатах – публічний виступ, який є викладенням висновків оратора у конкретній справі. Мовлення захисту у судових дебатах є найбільш яскравим, відповідальним, складним і тривалим виступом державного адвоката [2]. Входячи з такої постановки проблеми власне сам процес захисту (промову адвоката) можна віднести до одного з типів мовленнєвих жанрів, актуальність вивчення якого зумовлено загальними тенденціями сучасної лінгвожанрології до систематизації уже досліджених жанрів та аналіз нових, до яких належить мовленнєвий жанр “захист”.

Метою статті є аналіз мовленнєвого жанру “захист” у судовому дискурсі Нюрнберзького процесу.

Керуючись анкетною жанроутворювальних ознак Т. В. Шмельової, розглянемо захист у рамках лінгвістичного вивчення мовленнєвих жанрів [7].

Іменик *захист* походить від дієслова *захищати*, що у Словнику української мови Б. Грінченка означає: 1. Прикривать, прикрить, захищать, за щитить [5, с. 114]. Академічний тлумачний словник української мови подає 6 його значень. Основні з них: 1. Дія за значенням захищати, захистити і захищатися, захиститися. 2. Заступництво, охорона, підтримка. 3. Місце, притулок, де можна захиститись, заховатись від кого-, чого-небудь; укриття. 4. Сторона, яка захищає обвинуваченого під час суду; оборона [4].

Стратегічним завданням мовленнєвого жанру *захист* є мовлення захисту, де адвокат підбиває підсумки судового слідства, аналізує з власної позиції зібрані у справі матеріали, надає їй правову оцінку, наводить докази, які заперечують представлене підсудному обвинувачення, висловлює думки відносно покарання та інших питань, які підлягають рішенню суду.

Адресантом у досліджуваному мовленнєвому жанрі є захисник.

Мовлення захисту адресоване певній аудиторії: суду, іншим учасникам процесу та всім присутнім в залі судового засідання і формує внутрішнє переконання суддів, допомагає їм глибше розібратися у всіх обставинах справи. Воно сприяє об'єктивному дослідженню цих обставин, встановленню істини у справі та формулюванню правильних висновків.

Матеріалом для аналізу жанру “захист” є мовлення учасників Нюрнберзького процесу.

Оскільки Нюрнберзький трибунал тривав майже рік, адвокати приступили до роботи ще до того, як справа перейшла до суду, тобто під час попереднього слідства.

На етапі попереднього слідства захист здійснював ознайомлення з процесуальними документами, (протокол затримання, постанова про вибір міри запобіжного заходу), оскаржував процесуальні документи у разі незгоди чи виявленні порушень. Адвокати брали участь у допитах підозрюваного, в обшуках, впізнаннях та інших слідчих діях, контролюючи законність дій слідчих органів. Адвокати клопотали про допит свідків, проведення експертиз, отриманні доказів тощо.

На стадії розгляду справи в суді захист бере участь у судових засіданнях, де заявляє про клопотання та відводи. В ході судового процесу адвокат представляє матеріали і документи, що можуть вплинути на міру покарання.

Дебати – заключна частина виступу адвоката в суді, в якій підведено підсумок матеріалів, отриманих у ході попереднього і судового слідства.

Головне завдання адвоката у дебатах полягає в тому, щоб сприяти формуванню у суді сприятливого для підзахисного рішення. Тому судове мовлення повинне відповідати вимогам, створеним адвокатською практикою.

Основна тактика захисту Нюрнберзького процесу полягала в тому, щоб всіма способами затягувати судовий розгляд, сподіваючись зірвати процес [3, с. 145].

Захисна промова адвокатів у Нюрнберзі є чітко обґрунтованою, переконливою, спирається на докази у справі.

Так, достовірність і переконливість захисної промови прямо залежить від результатів судового слідства. Мовлення захисника є обґрунтованим тоді, коли воно базується на перевірених матеріалах справи. Тому одним із головних обов'язків захисника в суді є активна участь у дослідженні всіх доказів у справі, у проведенні допитів підсудного, свідків, потерпілого, огляді речових доказів і документів, перевірці та оцінюванні висновків експертів і здійсненні інших судових дій, спрямованих на виявлення фактів, значимих у справі.

Загальноприйнятих правил побудови захисної промови не існує. Зміст і структура захисної промови індивідуальні і залежать від результатів судового слідства, вибраної захистом позиції, характеру пред'явленого обвинувачення, особливостей доказового матеріалу, обвинувальної промови.

Захисник виступає в суді після прокурора і тому не може не враховувати наведені прокурором доводи й аргументи.

Мовлення адвокатів, на відміну від мовлення суддів та прокурорів, що є певною мірою клішованим і нейтральним, має полемічний характер, воно органічно пов'язане з судовими дебатами. Заперечуючи необґрунтовані твердження прокурора, піддаючи критичному аналізу наведені ним докази, захисник відстоює свою точку зору і наводить контрдокази.

Захисне мовлення побудоване за такими етапами: вступ, головна ідея, головна теза захисту, від якої залежить зміст і структура мовлення.

Захисна промова складається з таких фрагментів :

1) позиція у справі;

- 2) вступна частина;
- 3) аналіз фактичних обставин справи;
- 4) аналіз юридичної сторони представленого обвинувачення;
- 5) характеристика особистості підсудного;
- 6) аналіз причин і умов, які сприяли скоєнню злочину;
- 7) заключна частина;

Головне завдання адвоката – переконати суд і всіх присутніх у залі судового засідання у достовірності представлених фактів і обґрунтування рішення. Для того, щоб переконати своїх слухачів, вплинути на них логічністю доведень та переконань, захисник привертає увагу за допомогою ретельно продуманого вступу.

Вступна частина розпочинається оцінюванням суспільно-політичного значення справи та виявлення її специфічних особливостей, викладення змісту промови та обґрунтування обраної захистом позиції.

Основний зміст мовлення захисту складається з аналізу фактичних та юридичних обставин справи, розгорнутої характеристики особистості підсудного та мотивів його поведінки. Захисник систематизує й оцінює зібрані у судовому слідстві дані, представляє суду свої міркування про доведеність чи недоведеність обвинувачення, пред'явленого підсудному, представляє зібрані ним докази щодо невинуватості підсудного або які пом'якшують його провину.

У заключній частині адвокат підбиває підсумки здійсненого ним аналізу, фактичних і юридичних обставин справи, формулює заключні висновки, оголошує свою позицію щодо питань, які підлягають вирішенню судом. Захист звертається з проханням про виправдання підсудного або про призначення йому мінімального терміну покарання, передбаченого відповідною статтею.

Кінцева мета захисної промови – допомогти суду винести справедливий вирок. Заключна частина мовлення є короткою, чіткою, містить головну ідею захисту, виражає її провідну думку. Тут слід уникати повторів, звертатись до сказаного раніше.

Для забезпечення дієвого впливу на суддів і слухачів захисна промова має бути переконливою не тільки за структурою, але й за формою мовлення.

У будь-якому правовому суспільстві класичний образ адвоката поєднується, перш за все, з його мовленням. Матеріалом для аналізу жанру “захист” є мовлення учасників Нюрнберзького процесу.

На лексичному рівні наявне використання: 1) лексики, яка містить звернення до учасників судового процесу: *Mr. President, Your Honour, Tribunal*; 2) іменників, що називають учасників суду: *President, Defense, Counsel, Prosecution, Defendant, Witness*; 3) лексики, яка включає юридичну термінологію: *evidence, investigation, indictment, prosecution, criminal charge*; 4) оцінних слів, що характеризують злочинні діяння: *most bloody, cruelties, inhumanities, tortuous, aggression*.

Стилістичний рівень представлений: 1) елементами мовлення, які допомагають підтримувати увагу слухачів: *for there is no doubt*, 2) метафорами, іронією та ін.: *verdict of history, bloodthirsty judge, exhaustive investigation, wry humor*, 3) такими фігурами мовлення, як порівняння, антитеза: *“It finds its culmination in the fallacy that Hitler would never have come to power if it had not been for Schacht, that Hitler would never have been able if Schacht had not helped”*.

На синтаксичному рівні регламентована структура судового обвинувачення в Нюрнберзькому процесі зумовила використання: 1) риторичних фігур (мовленнєвих повторів, прийомів “питання-відповідь”, риторичних питань): *“Schacht was opposed to the Treaty of Versailles, says the prosecution.... Schacht favoured colonial activity, says the prosecution”*; 2) причинно-наслідкових прийомів закріплення дій словами: *“I am of the*

opinion”; 3) сполучників: *moreover, however, therefore, besides*, які об’єднують синтаксичні засоби мовлення.

Мовлення захисника розпочинається зверненням:

Dr. Dix (Counsel for Defendant Schact): *Mr. President, gentlemen of the Tribunal* [8].

Упродовж мовлення захисник реалізує наступні стратегії та тактики (тактики наводяться у дужках): аналіз і оцінка всіх обставин та доказів (заперечення обвинувачення в цілому та частково; доказ невинуватості підсудного), юридична кваліфікація діянь (оскарження правильності кваліфікації, доведення необхідності зміни покарання), визначення міри покарання або виправдання (доведення меншої міри вини та відповідальності підсудного, наведення пом’якшуваних вини обставин), доведення неосудності підсудного (моральна характеристика особистості підсудного, виклик свідків).

Захисна промова є завершенням складної праці адвоката, спрямованої на охорону прав та законних інтересів підсудного, на забезпечення правильності застосування закону, неприпустимості процесуальної помилки.

Як наслідок, Міжнародний військовий трибунал в Нюрнберзі, перед яким постало 24 військових злочинця, засудив підсудних до смертної кари та ув’язнення, троє з них були виправдані.

Так, судове мовлення адвоката є реалізацією жанру “захист”, що виконує функції захисту підсудного, відстоюючи його невинуватість, впливає на міру покарання, ретельно та критично аналізує зібрані у справі докази, допомагає суду правильно оцінити обставини справи, визначити істину, винести законний та справедливий вирок.

Перспективами подальших досліджень є аналіз мовлення адвоката на всіх етапах захисної промови.

Л і т е р а т у р а

1. *Баранов Д. П.* Адвокатское право : [учебник] / Д. П. Баранов, М. Б. Смоленский – М. : Академцентр, 2011 . – 368 с.
2. *Потапова Л. А.* Защитительная речь адвоката в отечественном уголовном процессе : автореф. дис. на соискание научной степени канд. фил. наук : спец. 12.00.09 / Л. А. Потапова. – Нижний Новгород, 2006. – 40 с.
3. *Рагинский М. Ю.* Нюрнберг: перед судом истории. Воспоминания участника Нюрнбергского процесса / М. Ю. Рагинский. – М. : Политиздат, 1986. – С. 145.
4. Словник української мови : в 11 т. / [за ред. І. К. Білодіда]. – К. : Наукова думка, 1979–1980. – Т. 2. – С. 371.
5. Словник української мови : в 4 т. / [за ред. Б. Грінченка]. – К., 1907–1909. – Т. 2. – С. 114.
6. *Шиханцов Г. Г.* Юридическая психология : [учебник для вузов] / Г. Г. Шиханцов. – Москва : Зерцало-М, 2006. – 272 с.
7. *Шмелева Т. В.* Модель речевого жанра / Т. В. Шмелева // Жанры речи. – Саратов : Изд-во ГосУНЦ “Колледж”, 1997. – С. 88–98.
8. The Trial of German Major War Criminals [Electronic Resource] / The Nizkor Project Documents. – Monday, 15.07.1946. – P. 367. – Mode of Access : <http://www.nizkor.org>.

Чаус С. В. *Речевої жанр “защита” в судебном дискурсе (на основе материалов Нюрнбергского процесса).*

В статье дана характеристика речевому жанру “защита” в судебном дискурсе. Проанализировано представление защиты на примере судебной речи адвокатов Нюрнбергского процесса.

Ключевые слова: *речевої жанр, судебная речь, представление защиты, судебные прения.*

Chaus S. V. Speech Genre “Defense” in the Judicial Discourse (based on the Nuremberg Trials Materials).

The article deals with the characteristics of the speech genre “defense” in the judicial discourse. Maintenance of public defense by the example of judicial speech advocates of the Nuremberg Trials has been analyzed.

Keywords: *speech genre, judicial speech, maintenance of public defense, pleadings.*

Черхава О. О.

Київський національний лінгвістичний університет

МЕТОДИКИ ВИКОНАННЯ СЕМАНТИЧНОЇ РЕКОНСТРУКЦІЇ У СТРУКТУРАЛІЗМІ Й КОГНІТИВНІЙ ЛІНГВІСТИЦІ

У статті розглядаються різні методики аналізу семантичної структури лексики, які розроблялися у добу структуралізму, а в когнітивній лінгвістиці знайшли свою широку апробацію, зокрема матрична реконструкція семантичних відношень між словами, яка передбачає виконання таких процедур, як компонентне розкладання значення слова із залученням етимологічного, семантико-мотиваційного і концептуального аналізу, що сприяють виявленню семантичних джерел слів певної мови, розкриттю їх семантичної першооснови та відтворенню реліктового характеру.

Ключові слова: *семантична реконструкція, матрична реконструкція, методика розкладання значення слова, етимологічний аналіз, семантико-мотиваційна реконструкція.*

Теорія семантичної реконструкції була популярною у 60-70-х роках ХХ ст. і спрямовувала дослідників на розробку методики компонентного аналізу значення слова [25] (іншими словами, – реконструкцію компонентів значення слова) із залученням *етимологічного аналізу*, у процедурі якого простежувався взаємозв’язок формальної (яку здійснювали перші покоління лінгвокомпаративістів) та власне семантичної реконструкції, оскільки “методика етимологізації повинна базуватись на семантичних закономірностях та особливостях відображення цих закономірностей у формі” [15, с. 35]. Специфіку семантичної реконструкції убачають у відкритості лексичної системи мови, а також слабкості системних зв’язків між лексичними системами різних мов. Як, правило, такій реконструкції підлягали не всі сфери лексичної системи мови, а лише окремі її аспекти: акцентна організація слова, об’єм та межі слова, поняттєвий зміст, входження в певне семантичне поле [17], закономірності формування значення слова, виявлені зі схожих семантичних змін слів в одній або різних мовах.

Різноманіття семантичних зв’язків слів та їх функціонально-стилістична характеристика залежать від ступеня генетичного споріднення мов і передбачають виконання лексико-семантичної *часткової кореневої реконструкції* – моделювання діахронічного інваріанта коренеслова (для далекоспоріднених мов) та *цілісно-лексемного* моделювання слова загалом (для близькоспоріднених мов).

Так, наприклад, германіст Е. А. Макаєв уважає, що необхідно розмежовувати *глобальну реконструкцію*, яка можлива лише для одиниць *фонемного і морфемного рівня* (закритий список одиниць), та *часткову* реконструкцію, можливу для синтаксичного і лексико-семантичного рівня [12, с. 90–91].

Апробований індоєвропейцями і лінгвокомпаративістами однотипний принцип виконання *зовнішньої та внутрішньої реконструкції* (для виявлення схожості здебільшого фонетики) [26], підвів дослідників до можливості проведення більш